

Málgrenj í gáguskel

Hesa seinastu tíðina hava vit hoyrt óföra nógv um at «føroyskt» er á «gravar-bakkannum». Í Sosialinum herfyri «Strikið danskt». Sambært málkennaranum Pól Jespersen hoyrir tað saman við íslendskum og skandinaviskum heima í einum leypi, kallaður norðurlendskt.

Vit fáa eisini tann sublima boðskap serveraðan at uppgávan hjá skúlanum er ikki at læra næmingarnar danska siðvenju (ger hann nú tað?), og málið er «hægri» enn sum so.

Nú er tað ein dekan ov stórir biti, at skuldseta Studentaskúlan í Hoydøl-um fyri at «prædika danska» siðvenju. (T.d. Jóladagverðar). Tað er einaferð so at tann minsti parturin av mentan verður framleiddur á skulabonki, skúlar byggja á tað sum er lagt, iðstøði, og tú vilt, og stóðir verður lagt, og tað er hvørki høgt ella lágt, sjá annars Málteigin hjá Svenningi Tausen).

Hvat hendir um vit strika danskt?

Um ein føroyingur blandar ov nógvur danismur saman við føroyskt, so kemur hetta fyrst og fremst av at hann hvørki dugir føroyskt ella danskt! (Hetta er tað sum í summum forum hendir, tá danir koma til Føroyar, og tosa danskt í árávis, vit skilja tað, men fyri danir er «gotudanskt» ein býur í Russlandi). Fyri føroyingar er hetta eitt hent amboð. Serligani í stavseting. T.d. viðvíkjandi -ð endingunum.

Fólk hava oftani ilt av at nýta royndir íslendinganna og dananna sum fyrmynd, fyri meg er einki meiri náttúrligt enn at nýta royndir grannans í egnum barmi. Havið hoyrt danskan unglinga práta amerískt við íslendskan unglinga og nakað verri kunnu vit hugsa okkum her á fold.

Føroyingar hava verið undir danskum valdi í 609 ár, og álikavæl hava vit røktað okkara egnu tungu, skal ein skuli sum undirvisur í danskum so forkoma okkara tungu?

Neyvan, enskt, týskt, latin, eru tey nøkur höttan?

Ein kundi hugsað sær um danskt var tikið burtur, hvat hendir? Hver hevur so mikið flog at hugsa sær hvat hendir? Fyrst og fremst er danskt eitt amboð, (tað eru øll mál), í øðrum lagi setur tað okkum føroyingar í lyklastoðu millum aðrar Norðurlendingar. T.d. danir skilja treyðugt aðrar Norðurlendingar, Føroyingar kunnu, um teir vilja, tosa øll tungumál í Norðanlondum, uttan sámskt, grønlandskt og finst. Tað er ikki uppgávan hjá eini litlari tíð, í framhaldandi integratiónini hjá alheims-samfelagnum, at grava seg niður, og siga at: «Vit eru føroyingar, serstøk tíð». Tað ljóðar sum tá ið Erhard Jacobsen á folka-tingi sigur: «Alt er relati-vi». V.ø. hatta hava vit vitað í skjótt áttati ár. Í hesum førinum í hundrað ár.

Hvaðani kemur ávirkanin?

Ávirkanin byrjar frammanfyri sjónvarpinum. Tá ið upphav tilvitiskunnar og lingvismunnar prekos-mos, Zakarias Hammer hevjar sína rodd, og sigur: «Há, há, há». At geva Føroya Studentaskúla og HF skeiði tann mikla heidur at iðka danska siðvenju, er so uppgjørt. Leikluturin hjá Studentaskúlanum og øðrum skúl-um er avmarkaður til nakað sum liggur eina-staðni millum null og einki.

Í lötuni er hákonjunktur, so tað intellektuella plánið í Hoydølum, man vera sum í landinum annars.

Sum Rógvi Thomsen segði, so er spurningurin ikki at strika nakað, men bert um hvussu vit læra danskt. Íslendingar sum eru málsligani minni inter-norðurlendskir enn vit, hav so at siga ikki danskt í skúlanum. Men Billed Bladet, Se og Hor, Ude & Hjemme, tey eru til í Íslandi, og lutfallsvis líka nógvir íslendingar lesa tey, sum føroyingar.

Í Noregi eru tey eisini,

umsett úr danskum. Nei, trupulleikin er ikki hvat ið stendur á skránni hjá onkrum hessini skúla. Spurningurin er nærlagni, hetta nærlagni eiga hvørki útvarp ella sjónvarp í lötuni. Ella blaðini, rætt-lesturin á Oyggjatið-indum er ein góla. Tað sama kann sigast um øll hini blaðini.

Hesi hava negativa ávirkan, sum er nógv skaðilgari enn tað Yuppi-earnir í Hoydølum takast við. Tað er ein sannroynd at persónar sum næstan eru analfabatar hava tendens til at lesa slíkt skrambul sum Oyggjatið-indi. Føroyar, Dag-blaðið og Onkel Joakims gavehæfte.

Mályuppie'ar

Tað sum er allarskaðiligast, er tað poppkvejarin sigur: «So fara øgør yvir til eina oldie». Ella «Hetta er sgu' ein feid boks». «Laks og aðrar toydar sagir» osfr.

Slíkar «vendingar» hava tvær serligar orsøkir. Nummar 1. Teleksini í Sortudyki. (Beinleiðis umsett úr danskum, av fólkum sum ikki dugir danskt til litar). Nummar 2. Bondini í Vørðsluni, beinleiðis umsett úr danskum, og annars líka so hjálparlest málsligani sum í Sortudyki. (Haðani flestu starvsfólkini eru komin). Tað danska orðið «sákaldt» hevur verið beinleiðis umsett í útvarpinum, (sokallaður) í eini fimtan ár. Starvsfólkini hava síðani tikið «sprog-id» við sær omani Vørðsluna. Tað tykir mær dekan ov stórlatið at pástanda at hasin kassin í Hoydølum hevur størri ávirkan, enn hesir báðir stovnarnir.

Tað tykist eisini lögdi, at hundrað ára dagur jóla-fundins skal brukast til slíkt fundamentalistisk oyragass. Ayatollistisk fjas. Hin mikli danin Georg Brandes visti longu í 1905 á vandan við anglikansku ávirkanini, og hon er nógv vandamiklari enn nøkur dansma.

Páll Poulsen

tjak og meiningar

Viðmerking til »Árið hjá fiskimonnum 1988«

Ætlan mín hevur ongan-tíð verið at fara í blaðekjak um ósemjuna millum Føroya Fiskimannafelag (FF) og Føroya Skipara- & Navigatørfelag (FSN), um fritíðarlønarspurningin, men av tí at spurningurin verður vitleiðandi um-røddur í bóklinginum Árið hjá fiskimonnum 1989, skal eg gera nakrar fáar viðmerkingar.

Fyri ikki á nakran hátt at ávrika formansvalið hjá FF havi eg biðað við hesum til nú. Óli skrivur so-leiðis:

Sum kunnugt er tað bert FF, av teimum feløg-um, sum umboða fiski-vinnuna, sum hevur sátt-mála um fritíðarløn. Tó hevur FSN sáttmála fyri skiparar. Hetta er als ikki rætt, tí FSN hevur sátt-mála bæði fyri skiparar og stýrimenn á øllum fiski-skipum. Fyri skiparar og stýrimenn á trolarum til ísfisk og saltfisk hevur FSN havt sáttmála longur enn FF.

Tað er rætt at tað hava verið samráðingar millum FSN og FF um omatyr-nevnda. Eftir tann seinasta fundin var av FSN skrivað eitt uppskot til samstarvssáttmála, sum var fult í tráð við tað, ið semja var um partanna millum, men helst ov nógv sundurgreinað til at FF

kundi taka undir við tí skrivliga. Óli, tú kanst prenta uppskotið í blað-um, um tú vilt! Eg skilji ikki, at tú heldur fast við, at tú umboðar stýrimennin, tí tá ið nógaldandi fritíðarløg var til viðgerðar, tá royndi FSN av øllum alvi at fáa logaruppskotið, ið var komið í Løgtingið, broytt so, at yvirmenn á føroyskum fiskiskipum, kokkurin viðroknaður, skuldu fáa fritíðarløn av allari skattskyldugu inntøkuni, eins og øll onnur, ið eru fevnd av fritíðarlø-gini, men í eini roynd at fáa hetta broytt, kemur tú Óli Jacobsen inn í sama rum og setur teg at trutta nið-ur í løgtingsmenn, at tað mátti ikki henda, tí tað kom bara at gera tað truplari hjá FF at fáa nak-ran lønarbata í framtíðini. Úrslitið bleiv so tað, at yvirmenn á føroyskum fiskiskipum, kokkurin við-roknaður, eru teir einastu, ið eru fevndir av løgtings-logini um fritíð við lön, ið ikki fáa fritíðarløn av all-ari skattskyldugu inntøk-uni.

Sigast má, at tú fært goðar sémdir frá Føroya Landsstýri, ella rættari sagt, frá Landsstýrisum-sitingini, tí hoast tað ikki er loyvt at motrokna í fritíðarlønini, so hevur Landsstýrisumsitingin

givið tær loyvi til at taka limagjald av fritíðarlønini frá persónum, ið ikki eru og ei heldur vilja verða limir í FF, meðan teir eru stýrimenn. Hja summum ber alt til. Óli, tú sigur eisini, at fiskiskipareidrar eru betur umboðaðir í nevndini enn bestamenn á fiskiskipum. Hetta er heldur ikki rætt. Í nevndini í FSN er ein fiskiskipa-reidari, sum vanliga siglr sum skipari, men tá lønar-spurningin um fiskiskip verða viðgjørd, tá er hes-in limur ikki við.

FSN hevur biðið sær til — og biðið um at fingið eitt samarbeiði við FF, tí tað er tað, ið gagnar FF og FSN best, og er hetta eitt ið FSN vil halda fast við, uttan mun til um FSN fær viðhald í spurninginum um fritíðarlønina ella ikki. Óli, tú fegnast um ta av-talu, FF hevur fingið við Motorpassarafelagið og Maskinmeistarafelagið. Eg voni, at tú verður líka fegin, og at tit koma at verða líka fegnir um avtal-una aftaná at FSN hevur fingið viðhald í sínum sjónarmiði um fritíðarløn-ina, og tað ivist og ikki í at FSN lær.

Við tókki fyri upptøkuna

Ellintur M. Abrahamsen

Hvør ræður í hesum landi?

Er tað ein dansk banka-fyrirteka undir heitinum Føroya Banki, ella er tað Føroya Løgting?

Harra blaðstjóri, hesa seinastu vikuna hevur rættliga nógv verið frammi í fjølmiðlunum um P-talið. Ymiskt er, hvussu tíðindaflutningurin ber tíðindini. Við at saman-líkna kann sigast, at hevði meiningi maðurin lurtað eftir fjølmiðlunum og trúð teimum, so hevði hann verið rættliga ørkymlaður.

Til dømis kann nevntast, at sjónvarpið seinasta hósdag í tíðindasendingini segði frá, at Føroya Banki víldi ikki lata Líkn-ingarráðið fáa P-talið. Hetta tók sjónvarpsmaðurin fleiri ferðir uppaftur. Í Dimmalætting hósdagin sigur ein annar tíðinda-maður, at P-talið einans skuldi nýtast til lönir. Tó, lat tað fara. Tað, sum eftir stendur, er at ein banka-fyrirteka, sum kallar seg

Føroya Banki, men sum í hevdusheitinum er fíggað av danskum kapitali, og hvar í meginparturin av vinningsbýtinum fer á út-lenskar hendur, noktar at ganga undir føroyska lög.

Tað man vera eindemi í einum demokratiskum samfelag, at tá hægsti myndugleiki landsins, nevnliga tað löggevandi tingið, hevur gjørt eina lög og sett hana í gildi, at

At peningastovnarnir fyrirtekar ella einstaklingar nokta at ganga undir lögina, tí tað er tað, ið Føroya Banki ger í hesum føri. Løgtingið hevur við-tikið eina lög, sum sigur, at allar inn- og utláns-kontur í øllum peniga-stovnum í landinum skulu hava eitt P-tal. Tá Føroya Banki tí sigur, at teir vilja ikki taka imóti og sjálv-andi ikki skraseta hesi P-tølini, so er hetta beinleiðis imóti lögini.

sum heild ditta sær til og siga alment, at teir vilja samráðast við Líkn-ingarráðið um hvat og hvussu Líkn-ingarráðið skal ar-beiða. Líkn-ingarráðið er ein almennur stovnur, sum fyrisitur tær lögir, ið Løgtingið áleggur. Skal Líkn-ingarráðið nýðast at samráðast við borgarar-nar um hvat av teimum lögum, ið Løgtingið ger, teir kunnu halda uppi og hvarjar ikki. Hvar er okk-ara rættatrygd og hvar er okkara samfelag ta?

Tað er at vona, at Líkn-ingarráðið ikki finnur seg í hesum, og hoast vit hava fingið eitt borgarligt landsstýri í landinum, so fái eg meg ikki at trúgva, at tað við finna seg í tí, sum nú fer fram í føroyska samfelagnum.

Við tókki fyri upptøk-una.

427

Halðið **sosíalín**